

прислуги к работе с пожарными инструментами и отсутствие брандмейстеров-профессионалов, способных обучить людей навыкам пожарного дела. Одной из причин являлось также недостаточное финансирование данного рода деятельности. По сведениям за 1889-90 гг. Рязанская железная дорога затратила на пожарную охрану 4 тыс. руб., Московско-Нижегородская – 5 тыс. руб., Николаевская – 6 тыс. руб. [7]. По сравнению с доходами, которые получало железнодорожное ведомство, эти суммы были ничтожно малы.

В итоге своей работы комиссия фактически повторила рекомендации, данные ранее Е.В. Богдановичем, – о необходимости формирования специальных станционных команд, действительно способных бороться с пожарами с учетом специфики расположения станционных объектов. Поскольку для устранения выявленных недостатков требовалось не только время, но и средства, то этот процесс принял затяжной характер.

Исходя из изложенного фактического материала можно сделать вывод, что на большинстве мелких, отдаленных от промышленных центров железнодорожных

станций применялась практика тушения огня «чем придется» и «кем придется». В крупных городах положение спасало наличие в необходимом количестве противопожарного оборудования и оперативность городских пожарных команд, которым помогал станционный персонал. В целом организация пожарной охраны на железных дорогах требовала как финансовых вложений со стороны Министерства путей сообщения, так и участия профессионалов в формировании пожарных команд и руководстве их деятельностью.

ЛИТЕРАТУРА

1. Биржевые ведомости. – 1897. – № 313. – С. 4.
2. Иордан К. Пожарное дело в России // Пожарное дело. – 1898. – № 1. – С. 16.
3. Иордан К. Пожарное дело в России // Пожарное дело. – 1898. – № 1. – С. 17.
4. Пожарный. – 1893. – № 14. – С. 3.
5. Иордан К. Пожарное дело в России // Пожарное дело. – 1899. – № 2. – С. 79.
6. Иордан К. Пожарное дело в России // Пожарное дело. – 1898. – № 2. – С. 81.
7. Иордан К. Пожарное дело в России // Пожарное дело. – 1898. – № 2. – С. 82.

Новічкова Н.Ю. Про причини пожеж на залізничних станціях в дореволюційній Росії. В статті розглянуто стан пожежної охорони на російських залізницях у другій половині XIX століття. Зроблено висновок про недосконалість пожежного законодавства в галузі забезпечення пожежної безпеки на залізничному транспорті. Виявлено основні недоліки організації пожежної охорони залізничних об'єктів.

Novichkova N.U. The reasons of Fires at the railway station in prerevolutionary Russia. The article is devoted to the reasons of fires at Russian Railway stations in prerevolutionary Russia. The author made a conclusion that the state fire laws concerning Russian Railways were not perfect and shows the main problems of fire protection of the railway stations.

ВИТОКИ ПРОТИПОЖЕЖНОЇ СПРАВИ ДОНБАСУ

Татаринів С.Й., канд. іст. наук

(Українська інженерно-педагогічна академія)

У 1-й половині XIX в. дерев'яне повітове місто Бахмут горіло у 1815, 1823, 1831, 1833 рр. [1]. Гасіння пожеж здійснювало населення підручними засобами.

У серпні 1863 р. в Бахмуті була створена пожежна команда [2].

Бахмутська Дума розглядала питання розвитку пожежної справи на своїх засіданнях в грудні 1871 р., травні-вересні 1873 р., в серпні 1881 р., в 1884, 1888, 1889, 1892 рр. [3].

У Бахмутському повіті у 1881 р. сталося 49 пожеж зі збитками на 15,3 тис. руб., у Бахмуті 3 пожежі зі збитками на 32 тис. руб. (у губернії 523) [4, с. 66]. Причинами пожеж вказували від блискавки – 5, недоліків опалення, по необережності – 9, підпалів – 15.

У 1882 році було дуже спекотне літо, у Бахмутському повіті сталося 66 пожеж [5, с. 105].

У 1883 р. у Катеринославській губернії згоріли 179 садіб. У Бахмутському повіті було 62 пожежі [6, с. 111]. Навмисні підпали пов'язувалися з образами, помстою за побутові конфлікти.

У 1884 р. сталося у губернії 42 пожежі, у Бахмутському повіті 7.

Пожежна команда Бахмуту у 1881 р. мала штат: 1 брандмейстер, пожежників 17; майно складало: коней 18, труб 5, рукавів 8, драбин на возах 8, діжок 11, відер 17, драбин 6, багрів 37, сокир 12. Загальна вартість майна команди становила 4430 руб. [7, с. 174].

Агент з оцінки нерухомого майна при Бахмутській Думі М.С. Смирномудренський в 1890 р. вказав на 3 пожежі з застрахованих будівель на 505 руб. Видано страховки 458 руб. Причинами пожеж були 1 - підпал, 1- невідомо, 1- необережність з вогнем [8, с. 341].

У 1891-93 рр. на утримання пожежного обозу Бахмуту було витрачено з міського бюджету 6175 руб. [9, с. 22]. Платня у Бахмуті брандмейстерів складала 450 руб. на рік, 18 пожежників одержували середню зарплату 25-30 руб. на місяць, в пожежній команді працювали коваль, тесля, 2 завідувача пожежними трубами [9, с. 98]. Надавалася грошова допомога на уніформу, взуття, теплий одяг, оренду житла та продуктові пайки.

Пожеж у Катеринославській губернії у 1894 р. сталося 819, згоріло 1087 дворів на суму 199 тис. руб. [10, с. 231].

Пожеж у губернії у 1895 р. було 899, згоріло 1118 будівель, збитки становили 1,367 млн. руб. [11, с. 87].

В 1895 р. Бахмутська Дума виділила 96 рублів на ремонт збруї коней, на ремонт інструментів і пожежних рукавів - 300 руб., придбала коней на 500 руб., сіно на 400

руб., на оренду житлових приміщень пожежників витратила 231 руб. [12, с. 56].

На цей час пожежний обоз складався з 4 пожежних труб, 6 повозок-бричок, возів з баграми, вилами, драбинами, сокирами, лопатами, 21 коня [11, с. 129]. До майна пожежного обозу відносилися 10 рукавів, 6 драбин, 18 відер, 3 чани, 29 багрів, 24 лопати, 18 сокир [13, с. 176].

З 1898 р. була збільшена платня брандмейстеру і пожежникам, утримання пожежних коней обходилося в 1962 руб. на рік [14, с. 73].

Для оперативного гасіння пожеж міська Дума у листопаді 1899 р. розмістила в різних районах міста 10 великих діжок з водою і найманими кіньми, на що було витрачено 550 руб. [15].

На початку ХХ ст. Бахмут продовжував періодично горіти.

У 1905 р. у зв'язку з єврейськими програмами згоріло декілька лавок в Торгових рядах [16, с. 51].

У 1908 р. горів костильно-цвяховий завод В.Г. Французова. Згоріли вщент дерев'яні споруди. Ходили плітки про навмисний підпал за 500 руб., які ніби то В. Французов сплатив підпалювачам. Перед пожежею він застрахував завод у двох страхових компаніях, страховку 60 тис. руб. витратив на реконструкцію, побудувавши кам'яні цехи [16, с. 35].

У 1909 р. збитки від пожеж у Бахмуті становили 23300 руб. [17, с. 234].

У 1910 р. у Бахмуті було 7 пожеж, які завдали збитків на 1400 руб. [18, с. 87].

Щорічні витрати Бахмутської Думи в 1907-1909 рр. на фінансування пожежної команди складала до 10 тис. руб. [19]. Цікаво, що ці витрати становили від 8 до 10% загального бюджету міста.

У 1913 р. на складі купця Камінського спалахнула велика пожежа. Газета «Бахмутська копійка» відзначала, що пожежа охопила територію більше 100 кв. м., підпал вчинив старший прикажчик за незаконне звільнення, збиток оцінювався в 10 тис. руб.

Велика пожежа була на гасовому складу Ревекки Каменецької [16, с. 36].

У 1913 р. у зв'язку з 50-річчям пожежної команди Велика княгиня Марія Павлівна Романова направила телеграму: «Щиро дякую Бахмутській пожежній команді і шлю поздоровлення». Її ім'я тоді було присвоєно пожежній команді.

Таким чином, можна зробити висновок, що після Реформи 1861 р. органами земського самоврядування, зокрема, Бахмутською Думою пожежній безпеці приділялася постійна увага. Фінансування пожежної команди постійно збільшувалося, а пожежники мали певний соціально-побутовий захист.

Окремою темою дослідження має бути організація пожежного захисту на гірничо-промислових підприємствах Донбасу з 2-ї половини 19 століття.

ДЖЕРЕЛА

- Новороссийский календарь. Одесса. 1815, 1823, 1831, 1833 гг. Опыт статистического описания Новороссийского края. – Одесса, 1850. Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального штаба. Екатеринославская губерния (капитан В.Павлович). – Екатеринослав, 1862 г. – 245 с.
- Тогомианц В.Ф. Самоуправление и городское хозяйство. – СПб., 1910; Устав о городском и сельском хозяйстве // Свод законов Российской империи. В 16 т. – СПб., 1876. – Т.12; Памятная книжка Екатеринославской губернии на 1864 год. – Екатеринослав, 1864. – 140 с.; РГИА, ф. 1281, оп. 7, д. 51. Ведомость города Бахмута за 1865 год из отчета Екатеринославского губернатора; Памятная книжка Екатеринославской губернии на 1867 год. – Екатеринослав, 1867. – 134 с.; Журнал заседаний Бахмутского уездного земского собрания. – Бахмут. 1867. – 119 с.
- 3.РГИА, ф. 1284, оп. 69, 1873 г., д.186. Отчет Екатеринославского губернатора за 1872 г.; РГИА, ф. 1284, оп. 69, 1873 г. д. 166. Статистические сведения о г. Бахмуте за 1872 г.; Журнал заседаний Бахмутского уездного земского собрания с 1 августа 1881 года по 1 августа 1882 года. – Бахмут, 1882. – 140 с.; Сборник статистических сведений по Екатеринославской губернии. Т.2. Бахмутский уезд. – Екатеринослав, 1886 г.; Доклады Бахмутской уездной Управы и журналы XXII очередного собрания. – Бахмут, 1888. – 424 с.; Доклады Бахмутской уездной Управы и журналы XXIII очередного собрания. – Бахмут, 1889. – 390 с.; Доклады Бахмутской уездной Управы и журналы XXVI очередного собрания. – Бахмут, 1892. – 417 с.
- Обзор Екатеринославской губернии за 1881 г. Приложения к отчету губернатора. – Екатеринослав, 1882. – 79 с.
- Обзор Екатеринославской губернии за 1882 г. Приложения к отчету губернатора. – Екатеринослав, 1883. – 120 с.
- Обзор Екатеринославской губернии за 1883 г. Приложения к отчету губернатора. – Екатеринослав, 1884. – 176 с.
- Обзор Екатеринославской губернии за 1884 г. Приложения к отчету губернатора. – Екатеринослав, 1885. – 206 с.
- Доклады Бахмутской уездной земской Управы и журналы XXIV очередного собрания. – Бахмут, 1890. – 401 с.
- Отчет городской управы за 1892 г. – Бахмут, 1893. – 113 с.
- Обзор Екатеринославской губернии за 1894 г. Приложения к отчету губернатора. – Екатеринослав, 1895. – 249 с.
- Обзор Екатеринославской губернии за 1895 г. Приложения к отчету губернатора. – Екатеринослав, 1896. – 204 с.
- РГИА, ф. 573, оп. 30, д. 1007. Смета доходов и расходов по Бахмуту за 1895 год. – 105 с.; РГИА, ф. 1290, оп. 11, д. 612. Опросный листок о состоянии г. Бахмута в 1896 году.
- Обзор Екатеринославской губернии за 1897 г. Приложения к отчету губернатора. – Екатеринослав, 1898. – 270 с.; Смета доходов и расходов по городу Бахмуту. – Бахмут, 1898. – 65 с.; РГИА ф. 1290, оп. 11, д. 612. Опросный листок о состоянии города, разосланный в связи с подготовкой Первой Всероссийской переписи населения, 1897 г.
- Отчет Бахмутской городской управы за 1898 г. – Бахмут, 1899. – 127 с.
15. РГИА, ф. 1288, оп. 6, д. 84. Отчет Бахмутской городской управы за 1899 г. РГИА, ф. 1288, оп. 6, д. 84. Смета доходов и расходов Бахмута за 1899 год.
- Казаков А.Л., Татаринов С.И., Федяев С.В. От «черты оседлости» к Холокосту. – Артемовск, 2003. – 76 с.
- Обзор Екатеринославской губернии за 1909 г. Приложение к отчету губернатора. – Екатеринослав, 1910. – 270 с.
- Отчет Бахмутской городской управы за 1910 год. – Бахмут, 1911. – 105 с.
- РГИА, ф. 1290, оп.5, д.230. Анкета г. Бахмута с различными статистическими сведениями за 1907-1909 гг.

МУЗЕЙ ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТУ В М. КИЄВІ

Музей електротранспорту, до створення якого свого часу доклали великих зусиль колишній його директор Лідія Лівінська та ряд інших ентузіастів, відкрився 31 серпня 2012 року в новому приміщенні Дарницького трамвайного депо КП «Київпаstrанс».

На подвір'ї депо встановлено натурні зразки рухомого складу. Відкрив експозицію начальник КП «Київпаstrанс» М.В. Ламбуцький.

На фото представлені зали відновленого музею, який завжди користувався великою увагою киян та гостей міста.

